Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 189/2022vp)

Sateenkaariperheet ry:n lausunto

Keskitymme lausunnossamme lähinnä vanhemmuusmerkintöihin, perheellistymismahdollisuuksiin ja seksuaali- ja lisääntymisterveydellisiin oikeuksiin.

Lakiesitys 1: Laki sukupuolen vahvistamisesta

Kommentit liittyen sukupuolen vahvistamisen edellytyksiin (1 §)

Lapsiasiavaltuutettu, Väestöliitto, Sateenkaariperheet, Lastensuojelun Keskusliitto ja Mannerheimin lastensuojeluliitto ovat todenneet yhteisessä, vuonna 2019 julkaistussa kirjoituksessaan, että oikeudellisen sukupuolen vahvistamiseen liittyvän lainsäädännön tulee turvata lapsen oikeuksia ja tukea lapsen terveen identiteetin kasvua.

Hallituksen esityksen perustavanlaatuisin epäkohta on se, että alaikäisillä ei kategorisesti olisi oikeutta sukupuolen vahvistamisen antamaan turvaan. Tämä linjaus perustuu hallitusohjelmaan eikä lapsen edun selvittämiseen. Hallituksen itsensä teettämän selvityksen mukaan ehdottoman ikärajan asettamisen sijasta olisi ollut tarpeen punnita lapsen eri perus- ja ihmisoikeuksia ja sitä, miten mahdolliset sääntelymallit parhaiten toteuttaisivat lapsen oikeuksia ja tukisivat lapsen hyvinvointia.

Sitä, että hallitus linjasi lapsen edun selvittämisen jättämisestä säätelyn ulkopuolelle jo ennen kuin mitään lapsivaikutusselvityksiä oli asiasta tehty, voidaan pitää YK:n lapsen oikeuksien periaatteiden vastaisena päätöksenä. Kaikissa lasta koskevissa asioissa tulisi voida punnita lapsen etu. Tässä uudistushankkeessa lapsen edun arvioimisen esteeksi nousi hallituksen vastuuton päätös jättää alaikäisten asema jo lähtökohtaisesti valmistelun ulkopuolelle.

Suomi on juuri viime vuonna saanut YK:n lapsen oikeuksien komitealta langettavan päätöksen lapsen edun arvioinnin huomiotta jättämisestä sateenkaariperheen turvapaikkapäätöksessä. Nyt Suomi sitten olisi jättämässä myös sukupuolen vahvistamisen yhteydessä lapsen edun *kokonaan* huomioimatta! Tämä osoittaa mielestämme hallituksen törkeää välinpitämättömyyttä lapsen oikeuksien sopimukseen sitoutumisessa.

Koska hallitus teki esityksensä ilman lasten suojelemisen tarpeen huomiointia, eduskunnan tulee tehdä ponsi, jonka mukaan hallituksen tulee viivyttelemättä valmistella alaikäisten oikeudet ja hyvinvointi huomioiva uudistus.

Seksuaali- ja lisääntymisterveydellisten oikeuksien kannalta erinomaisen tärkeää on, että hedelmättömyysvaatimuksesta oltaisiin esityksen mukaan luopumassa. Samoin kannatettavaa on, että henkilön puolison suostumusta ei tarvittaisi enää missään tilanteessa sukupuolen vahvistamiseksi.

Kommentit liittyen hakemukseen ja sen käsittelyyn (2 §)

Hakemusmenettely ja harkinta-aika eivät täytä itsemäärittelyoikeuteen perustuvaa lähestymistapaa, ja ovat täysin tarpeettomia. Esitys niiden säätämisestä on seurausta pelkästään siitä, että hallitus on päättänyt eräistä lainsäädännön yksityiskohdista jo ennen kuin on tehty vaikutusarvioita. Tällainen lainsäädäntötapa on turmiollista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Jos harkinta-ajassa pysyttäydytään, valiokunnan tulisi ehdottaa sitä lyhyemmäksi, esimerkiksi viikko.

Pykälän 4. momentin mukaan DVV:n on ilmoitettava sukupuolen vahvistamisesta henkilön puolisolle. Tarvetta tällaiselle ilmoitukselle ei perustella mitenkään. Mikä on se syy, että henkilön yksityisasiasta pitäisi viranomaistoimin ilmoittaa jollekulle muulle, jonka oikeusasemaan asia ei enää esitetyn säätelyn mukaan mitenkään vaikuttaisi? Pidämme tätä tarpeettomana puuttumisena yksityiselämään, kuten piti moni muukin lausunnonantaja. Huomautimme jo hallituksen esitysluonnoksesta lausuessamme, että 4. momentille ei anneta mitään perusteita. Perusteita ei kuitenkaan ole lisätty hallituksen lopulliseenkaan esitykseen.

Ehdotamme, että 2§:n 4. momentti poistetaan perusteettomana.

Kommentit liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin (3 §)

Esitetyllä lainsäädännöllä pitäisi aivan kaikissa tilanteissa olla oikeusvaikutuksena se, että henkilö katsotaan kuuluvaksi vahvistettuun sukupuoleen. Laki olisi tullut säätää niin, että tähän perusperiaatteeseen ei olisi mitään poikkeussäännöksiä. Tästä syystä olisikin tullut jo tämän lain säätämisen yhteydessä korjata muu lainsäädäntö sukupuolineutraaliksi, jotta ei tarvittaisi vaikeaselkoisia ja vaarallisia soveltamispykäliä. Suurin osa lainsäädännöstämme on jo sukupuolineutraalia. Ei ollut syitä jättää viimeisiä jäänteitä korjaamatta tässä yhteydessä. Kannatettavaa kuitenkin on, että osa turhasta sukupuolittamisesta korjataan myös liitelakien muutoksilla.

Poikkeussäännöksiin liittyy riskejä henkilön väärinsukupuolittamisen jatkumisesta sukupuolen vahvistamisen jälkeenkin, jos poikkeuspykäliä sovelletaan terveydenhuollon käytännön työssä lainsäätäjän tarkoituksen vastaisesti. Olemme kuitenkin tyytyväisiä, että esitysluonnoksen

lausuntokierroksen jälkeen hallitus korjasi tähän pykälään liittyvää termistöä ja selkeytti yksityiskohtaisissa perusteluissa sitä, että poikkeussäännöstä on tarkoitus soveltaa vain hyvin tarkasti rajatuissa tilanteissa ja **AINOASTAAN** sillä tarkoituksella, että turvataan kaikille hedelmöittymiseen, raskauteen, synnyttämiseen ja imettämiseen liittyvät palvelut, sekä mahdollisuus osallistua lääketieteellisesti tarkoituksenmukaisiin seulontoihin.

Kuten esityksessä todetaan, osaan lisääntymisterveyttä koskevaa lainsäädäntöä olisi tehtävä sukupuolittamisesta luopumisen lisäksi perusteellinen kokonaisuudistus. Näistä esityksen mainitsemat hedelmöityshoitolaki ja aborttilaki ovat tärkeitä esimerkkejä.

> *Lainsäätäjän olisikin käynnistettävä hedelmöityshoitolain kokonaisuudistus niin pian kuin mahdollista. Hedelmöityshoitolaissa on lukuisia muitakin yhdenvertaisuuden esteitä kuin sukupuolittavat käytännöt.*

Kommentit liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin vanhemmuuteen (4 §)

Esityksen keskeisin ongelma vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä on se, että tulevaisuudessakin vanhemmuusmerkinnät tehdään väestötietojärjestelmään aivan turhaan sukupuolitetusti (isä/äiti). Väestötietojärjestelmään kirjattavan vanhemmuusmerkinnän sukupuolittamiseen ei ole mitään oikeudellista eikä käytännöllistä tarvetta, jos väestötietojärjestelmä sisältää joka tapauksessa tiedon vanhemman sukupuolesta ja perheoikeudellisen aseman määräytymisestä kuten esimerkiksi synnyttämisestä, adoptiosta tai tunnustamisesta.

Lähes kaikessa muussa perhelainsäädännössä on jo säädelty sukupuolineutraalisti, mistä viimeisimpänä esimerkkinä ovat perhevapaauudistus ja osittain myös vuoden alusta voimaan tuleva vanhemmuuslaki. Sukupuolineutraali lainsäädäntö on yksiselitteisempää ja sovellettavampaa.

Vanhemmuusmerkintöjen sukupuolittamiseen ei ole olemassa mitään muita syitä, kuin sentimentaaliset ja ideologiset syyt. Vanhemmuusmerkintöjen sukupuolittamiseen ripustautumalla sen sijaan aiheutetaan todella monimutkaista lainsäädäntöä, mistä tämäkin hallituksen esitys on erinomainen esimerkki. Jos perusratkaisuksi olisi valittu sukupuolineutraalit vanhemmuusmerkinnät, kaikki alla esittämämme ongelmat vanhemmuusmerkintöihin liittyvästä säätelystä olisi ratkaistu.

Monimutkaisen säätelyn lisäksi sukupuolitettujen vanhemmuusmerkintöjen keskeisin ongelma on se, että ne eivät millään lailla kunnioita muunsukupuolisten vanhempien identiteettiä ja suojaa heitä syrjinnältä ja yksityisyyden suojan loukkauksilta. Vanhemmuuden merkitseminen väestötietojärjestelmään vanhemmuutena ei tarkoittaisi isyyden ja äitiyden kategorioista luopumista arjen tilanteissa.

Esitysluonnoksen lausuntokierroksen jälkeen 4. pykälä ja sen perustelut ovat jonkin verran selkiytyneet, mutta sukupuolitetuissa vanhemmuusmerkinnöissä pysyttäytymisen takia säännöksestä tulee väkisinkin niin vaikea, että se ei mitenkään avaudu maallikolle. Pykälän ymmärtämiseksi tulee osata lukea viittaus vanhemmuuslakiin, joka edelleen viittaa hedelmöityshoitolakiin. Vasta tämän jälkeen voi tietää, minkä sukupuolen mukaisesti vanhemmuus itse asiassa loppujen lopuksi vahvistetaan. Tämä ei ole mitenkään lainsäädännön

ymmärrettävyyden kannalta hyväksyttävää, mutta väistämätön seuraus oikeudellisen vanhemmuuden turhassa sukupuolittamisessa pysyttäytymisessä.

Pykälän mukaan vanhemmuus vahvistetaan muissa tilanteissa syntymässä vahvistetun sukupuolen mukaan, mutta hedelmöityshoidoille annetun suostumuksen perusteella vanhemmuus vahvistettaisiin vahvistetun sukupuolen mukaisesti.

Kritisoimme esityksessä omaksuttua ratkaisua vahvistaa vanhemmuus suurimmassa osassa tapauksia syntymässä vahvistetun sukupuolen mukaisesti. Tekemämme selvityksen (n=115) mukaan suurin osa (94%) transtaustaisista vanhemmista haluaa vahvistaa vanhemmuutensa vahvistettua sukupuolta vastaavalla nimikkeellä. Esityksen mukaisesti säädellen, suurimman osan vanhemmuus kirjataan ensin ”väärinpäin” ja he joutuvat hakemaan merkinnän muuttamista esitetyn lain mahdollistamalla tavalla (5§).

> *Sateenkaariperheet ry esittää, että vanhemmuusnimike kirjattaisiin aina vahvistetun sukupuolen mukaisesti, mikä vastaisi esitetyn lain oikeusvaikutusten perussääntöä.*

Näin voitaisiin luopua tästäkin poikkeussäännöksestä, ja esitetyllä lailla olisi siten kaikissa tilanteissa, ilman poikkeusta, se oikeusvaikutus, että henkilön katsotaan kuuluvan vahvistettuun sukupuoleensa.

Vanhemmuuden vahvistamista syntymässä määritellyn sukupuolen mukaisella nimikkeellä ei ole esityksessä perusteltu riittävästi. Todetaan, että vanhemmuuden vahvistamista koskevat lait ovat voimakkaasti liitännäisiä sukupuolitettuihin lisääntymismekanismeihin. Niin ovat. Mutta siitä ei seuraa, ettei niiden perusteella voisi kuitenkin suoraan vahvistaa vanhemmuusnimikettä, joka olisi vanhemman vahvistetun sukupuolen mukainen. Myöskään perheoikeudellisen aseman selvittäminen ei ole uhattuna kirjaamalla merkinnät toisin päin sukupuolitettuina.

Vanhemmuus tunnistetaan lähtökohtaisesti vahvistetun sukupuolen mukaisesti eräissä muissa maissa, joissa on yhtä lailla käytössä sukupuolitettu vanhemmuuden määräytymistä koskeva lainsäädäntö. Näin on säädetty esim. Ruotsissa. Miksi Suomessa ei voitaisi vahvistaa vanhemmuutta lähtökohtaisesti vahvistetun sukupuolen mukaisesti?

Kommentit liittyen vanhemmuusnimikkeen muuttamiseen (5 §)

Koska hallituksen esityksen mukaan vanhemmuusmerkinnät tehtäisiin tulevaisuudessakin sukupuolitetusti (isä/äiti), on ensi arvoisen tärkeää, että vanhemmalle ehdotetaan mahdollisuutta käyttää asiassa itsemäärittelyoikeuteen perustuvaa harkintaa ja saada vanhemmuutensa kirjatuksi joko isyytenä tai äitiytenä. Tärkeää tämä on myös siksi, että vanhemmalla on täten mahdollisuus siihen, että hänen sukupuolimerkintänsä ja vanhemmuusnimikkeensä ovat samalla tavoin sukupuolitettuja. Tämä suojaa sekä vanhempaa että lasta syrjinnältä ja yksityisyyden suojan loukkauksilta, esimerkiksi kun vanhempi asioi lapsen asioissa. Olemme tyytyväisiä, että vanhemmuusnimikkeen muuttaminen perustuu itsemäärittelyyn ja että sen voi tehdä takautuvasti olemassa olevien lasten osalta ja eri tavoin eri lasten kohdalla.

Vanhemmuusnimikkeen muuttaminen on kuitenkin säännelty tavalla, joka on vain osittainen eikä estä läheskään kaikissa tilanteissa transtaustan paljastumista väestötietojärjestelmän tiedoista.

Esityksen mukaan perheoikeudelliseen asemaan liittyvät kirjaukset tehtäisiin väestötietojärjestelmään edelleen sukupuolitetusti (esim. synnyttänyt äiti, adoptioisä) eikä näiden tietojen sukupuolitusta voitaisi esityksen mukaan tulevaisuudessakaan korjata. Sen sijaan hallitus esittää, että väestötietojärjestelmään luotaisiin kokonaan uusi tietosisältö ”vanhemmuusnimike” (äiti/isä), joka määrittyisi perheoikeudellista asemaa koskevien kirjausten perusteella. Tämän uuden nimikkeen sukupuolituksen saisi siis halutessaan muutettua vastaamaan vahvistettua sukupuolta. Tämä tietosisältö annettaisiin väestötietojärjestelmästä käyttäjille, jotka eivät tarvitse tietoa perheoikeudellisesta asemasta.

Vanhemmuusnimikkeen muuttamisesta huolimatta, perheoikeudellista asemaa koskevat kirjaukset jäisivät siis edelleen väestötietojärjestelmään väärin päin sukupuolitettuina. Aina kun väestötietojärjestelmästä annettaisiin tietoja perheoikeudellisesta asemasta, vanhemman transtausta edelleen paljastuisi.

> *Sateenkaariperheet ry vaatii, että myös perheoikeudelliseen asemaan liittyvien merkintöjen sukupuolitus tulisi olla mahdollista muuttaa.*

Perheoikeudellisen aseman väestötietomerkintöjen sukupuolituksen muuttaminen olisi täysin mahdollista menettämättä mitään oleellista tietoa. Perheoikeudelliseen asemaan ei ole merkitystä sillä, onko lapsen adoptiovanhempi adoptioisä vai adoptioäiti tai onko synnyttäjä oikeudellisesti nainen tai mies. Myöskään merkitystä ei ole sillä, onko lapsen tunnustanut vanhempi nainen vai mies. Perheoikeudellisen aseman kannalta on merkityksellistä, onko henkilö synnyttänyt lapsen, ollut avioliitossa synnyttäjän kanssa, tunnustanut lapsen tai adoptoinut lapsen. Olennaista ei ole henkilön oikeudellinen sukupuoli. Tästä syystä näiden merkintöjen sukupuolituksen muuttaminen ei myöskään vaikuttaisi lapsen ja vanhemman perheoikeudellisen aseman selvittämiseen.

> *Jos perheoikeudelliseen asemaan liittyvien kirjausten sukupuolitusta ei voi muuttaa, täytyy perheoikeudelliseen asemaan liittyvien kirjausten antamista väestötietojärjestelmästä rajata mahdollisimman tiukasti, jotta vain niille tahoille, jotka ehdottomasti tarvitsevat nämä tiedot, annetaan pääsy niihin.*

Tämä vaatii sitä, että kaikki olemassa olevat tietojenluovuttamispäätökset käydään läpi ja poistetaan pääsy perheoikeudellisen aseman tietoihin kaikilta niiltä olemassa olevilta tietojensaajista, jotka eivät aivan välttämättä tarvitse tietoja perheoikeudellisesta asemasta.

Kommentit liittyen lain voimaantuloon ja sen soveltamisen porrastamiseen (8 §)

On harmillista, jos järjestelmämuutoksia ei voida tehdä sellaisella aikataululla, että vanhemmuusnimikkeen muuttamista koskeva säännös voisi tulla voimaan samaan aikaan muun lain kanssa. Mutta jos se ei todella ole mahdollista, on hyvä saada laki muilta osin voimaan niin pian kuin mahdollista.

Ei huomioita pykälistä 6 ja 7.

Kommentit liittyen esityksen pääasiallisiin vaikutuksiin

Kaiken esityksessä ja erillisessä selvityksessä tehdyn lapsivaikutusarvioinnin perusteella näyttää siltä, että lapsen edun huomioiminen olisi ollut välttämätöntä selvittää jo tämän uudistuksen yhteydessä.

Vaikutusarvioinnissa todetaan, että taloudelliset vaikutukset hedelmöityshoitoklinikoihin olisivat niin pienet, että esitys ei aiheuta tarvetta muutoksille hyvinvointialueiden rahoitukselle. Toteamme, että julkisten hedelmöityshoitojen resurssit ovat jo valmiiksi niin riittämättömät, että julkisten klinikoiden hoitopäätökset perustuvat nykyisellään erittäin tiukalle kriteeristölle, joka rajaa kokonaisia asiakasryhmiä jo nyt kokonaan hoitojen ulkopuolelle yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallisella tavalla.

Liitelakiesityksiin liittyvät huomiomme:

Näkemyksemme mukaan hallituksen esityksen olisi tullut sisältää liitelakiesitykset myös muiden lakien osalta (ennen kaikkea hedelmöityshoitolaki), jotka olisi pitänyt päivittää sukupuolineutraaleiksi, jotta laissa sukupuolen vahvistamisesta ei olisi tarvittu poikkeussäännöksiä. Tästä tarkemmin yllä ko. lain pykälän 3 perusteluissa.

Lakiesitys 3: Laki äitiysavustuslain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Ei riitä, että äitiysavustuslakia muutetaan esityksen mukaisesti varmistamaan, että myös lapsen synnyttänyt mies saa äitiysavustusta. Äitiysavustuksen ja äitiysavustuslain nimi tulisi muuttaa myös sukupuolineutraaliksi. Julkisuudessa on pitkään puhuttu, että voitaisiin puhua esimerkiksi perhepaketista. Nykyään yleisesti nähdään, että avustuksen tarkoituksena on tukea äidin lisäksi myös lapsen muita vanhempia sekä vauvaa itseään. Niin kauan kuin puhutaan äitiysavustuksesta, vähätellään miesten vanhemmuutta ja jätetään esimerkiksi transmiehet huomioimatta avustuksen terminologiassa. Vielä aivan viime aikoihin saakka naisparin osapuolelle myönnettiin ”isyyspäivärahaa”. Juuri kun se on saatu vihdoin korjattua, ryhdyttäisiin maksamaan transmiehille ja muunsukupuolisille vanhemmille ”äitiysavustusta”. Äitiysavustuksen terminologian säilyttämiselle ei ole esittää muita kuin sentimentaalisia ja ideologisia syitä.

Avustuksen ja lain nimen muuttamisen lisäksi ei muita huomioita.

Lakiesitys 6: Laki raskauden keskeyttämisestä annetun lain muuttamisesta

On hyvä, että lakiin sukupuolen vahvistamisesta ei tullut poikkeussäännöstä raskauden keskeyttämistä koskevan lain osalta. Kuitenkin esitetyn kaltainen lainsisäinen soveltamispykäläkin on ongelmallinen. Lähitulevaisuudessa, kun laki täytyy välttämättä uudistaa, pitää poistaa tarpeeton sukupuolitus koko laista, jolloin nyt esitettyä soveltamispykälääkään ei enää tarvittaisi.

Lakiesitys 7: Laki väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

Tähän liittyvät kommentit sisältyvät kommentteihimme 1. lakiesityksen 5§:stä yllä.

Muut vanhemmuutta ja lisääntymisterveyttä koskevat lakiesitykset 2, 4, 5, 8, 9, 10 ja 11

Ei huomioita.

Lakiesitykset 12 ja 13

Ei kommentoitavaa.

Avoimiksi jäävät seksuaali- ja lisääntymisterveydelliset oikeudet

Katsomme, että intersukupuolisten lasten fyysisen koskemattomuuden, itsemääräämisoikeuden ja *lisääntymisterveydellisten oikeuksien* varmistamiseksi olisi ollut välttämätöntä, että lapsen sukupuolipiirteitä muokkaavat lääketieteelliset toimenpiteet, jotka eivät ole lapsen terveyden kannalta välttämättömiä ja jotka tehdään ilman tietoon perustuvaa suostumusta, **olisi kielletty lailla**. Koska toimenpiteet päätettiin jättää kriminalisoimatta, intersukupuolisten hedelmällisyyttäkin turhaa vaarantavia toimenpiteitä tullaan edelleen tekemään.

Esitetyssä lainsäädännössä ei myöskään pyritä ratkaisemaan sukupuolivähemmistöihin kuuluvien seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä tiettyjä ongelmia, kuten sukusolujen talletusta omaa myöhempää käyttöä varten ja riittävää hedelmällisyysneuvontaa koskevia kysymyksiä. Nämä ongelmat pitääkin tulevaisuudessa ratkaista ministeriön ohjauksen ja hoitokäytäntöjen kehittämisen avulla. Tähän kokonaisuuteen liittyvät vaatimuksemme luetellaan seuraavaksi.

- *Kaikille sukupuolivähemmistöihin kuuluville on tarjottava mahdollisuutta tallettaa sukusolujaan osana sairausvakuutuksen alaista hoitoa*

Tekemämme kyselyn mukaan yhä useammalle on kerrottu mahdollisuudesta tallettaa sukusolujaan ennen sukupuolen korjaushoitoja. Edelleenkään mahdollisuudesta ei ole kerrottu kaikille. Vuosina 2000–2009 hoidoissa olleista vain alle 10 prosentille oli kerrottu mahdollisuudesta. Vuosina 2010-2014 hoidoissa olleista 20 prosentille kerrottiin, mutta vuosina 2015-2019 hoidoissa olleista jo melkein 60 prosentille oli kerrottu mahdollisuudesta. Mahdollisuudesta on kerrottu transnaisille (lähes 80 %) huomattavasti useammin kuin transmiehille (reilu 50 %). Tämä on tietysti yhteydessä siihen, että tietojemme mukaan Helsingissä ei ole tarjottu lainkaan mahdollisuutta tallettaa munasoluja, Tampereellakin vasta muutamille.

Kyselyyn vastanneista 60 % haluaisi varmasti tai mahdollisesti tallettaa sukusolujaan. Sen sijaan vain 6 % vastanneista ilmoitti, että heidän solujaan on talletettu. Niistä, jotka eivät olleet tallettaneet solujaan, 43 % kertoi, että syynä oli oma päätös olla tallettamatta. 40 % sanoi syyksi sen, että hänelle ei oltu kerrottu mahdollisuudesta. Muiksi syiksi mainittiin liian kallis hinta, dysforiaan liittyvät tunteet, kivuliaisuus / toimenpiteen vaatimat hoidot.

- *Hedelmällisyyteen liittyvää neuvontaa on tarjottava kaikille sukupuolivähemmistöihin kuuluville henkilöille.*

Tekemämme kyselyn mukaan sukupuolivähemmistöihin kuuluvien saama hedelmällisyyteen, hedelmällisyyden menettämiseen ja säilyttämiseen ja sukusolujen tallettamiseen liittyvä neuvonta on kehittynyt aiempaa paremmaksi sukupuolen korjaushoitojen aikana, mutta ei selvästikään ole vielä johdonmukaista ja itsestään selvää. Kun vuosina 2000–2009 hoidoissa käyneistä vain 30

prosentille oli puhuttu ylipäätään mitään hedelmällisyyteen liittyvistä asioista, vuosina 2015–2019 hoidoissa käyneistä jo 60 prosentin kanssa oli keskusteltu aiheesta edes vähän.

Usea sukupuolen korjaushoidoissa käynyt pelkäsi nostaa lapsiperheellistymismahdollisuuksia tai lapsitoiveitaan esille, jottei asia olisi vaikuttanut hoitojen saamiseen. Tästä syystä hoitohenkilökunnalla on keskeinen velvollisuus ottaa asia aktiivisesti keskusteluun hoidettavien kanssa. Erityisesti nuoria henkilöitä, joiden elämässä lapsiperheellistyminen ei vielä ole ajankohtaista, on rohkaistava pohtimaan lapsiperheellistymisen mahdollisuuksia myöhemmässä elämässä.

Hedelmällisyyteen liittyvät kysymykset on huomioitava myös intersukupuolisten ihmisten hoidoissa. Intersukupuolisten ihmisten hoidosta on kirjattava moniammatillinen hoitokäytäntö, jossa tulee huomioida myös eettiset ja ihmisoikeudelliset näkökulmat, mukaan lukien seksuaali- ja lisääntymisterveys.

- *Sijaissynnytys on säädeltävä Suomessa niin, että se on myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ulottuvilla*

Sijaissynnytys voi olla sukupuolivähemmistöön kuuluville yksi tie vanhemmuuteen. Hallitusohjelman mukaan sijaissynnytystä koskevaa säätelyä selvitetään. Säätelyllä mahdollistettavien järjestelyjen tulee olla yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla. Sateenkaariperheet ry:n ja yhteistyökumppaneiden laatiman laajan taustamuistion mukaan sijaissynnytykselle voidaan luoda eettisesti kestävät ja turvalliset rakenteet kotimaassa uudistamalla lainsäädäntöä ja luomalla hyvät käytänteet: https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2021/02/Sijaissynnytys-jarjestojen-taustamuistio.pdf

Lisätietoja antaa:

Juha Jämsä
toiminnanjohtaja
044 997 1956
juha.jamsa@sateenkaariperheet.fi

Sateenkaariperheet ry on vuonna 1997 perustettu lastensuojelu- ja perhejärjestö. Se toimii Suomen sateenkaariperheiden lasten ja vanhempien sekä perhettä suunnittelevien ja vanhemmuudesta kiinnostuneiden ihmisten kontaktifoorumina, vertaistuen tarjoajana, oikeuksien puolustajana, tiedonvälittäjänä ja edunvalvojana sekä perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kouluttajana.

Sateenkaariperheet ry haluaa kiinnittää huomiota siihen, että erilaisten perheiden näkökulma tulee lähtökohtaisesti aina huomioida lainsäädäntötyössä, jotta uudistettavat käytännöt huomioivat kaikki lapset ja perheet. Perheiden monimuotoisuutta edustaa yksittäisten perhejärjestöjen lisäksi Monimuotoiset perheet -verkosto, jonka asiantuntemus on lainsäätäjän käytettävissä. *www.monimuotoisetperheet.fi*